



E6 Roterud - Storhove

Sammenstilling av høringsinnspill – utvidelser av opprinnelig planområde

12.05 | 21

NOTA-plp-019

E6 Roterud - Storhove

Sammenstilling av høringsinnspill – utvidelser av opprinnelig planområde

NOTA-plp-019

Oppdragsnr:	5195019
Oppdragsnavn:	E6 Roterud-Storhove
Dokument nr.:	NOTA-plp-019 Sammenstilling av høringsinnspill – utvidelser av opprinnelig planområde

Revisjonsoversikt

Revisjon	Dato	Utarbeidet av	Kontrollert av	Godkjent av
C02	12.05.2021	Christian Trender	Elin Riise	Christian Trender

E6 Roterud - Storhove

Sammenstilling av høringsinnspill – utvidelser av opprinnelig planområde

NOTA-plp-019

Innhold

1	Innledning og formål.....	4
1.1	Bakgrunn	4
2	Utvidelser oktober/november	4
3	Utvidelse av planområde for uttrekk til Lågen på Storhove	7
4	Utvidelse av planområde på Storhove, Nordre Trosset, Jørstadmovegen, Hovslivegen og for utfylling i Mjøsa	10
5	Vedlegg.....	15

E6 Roterud - Storhove

Sammenstilling av høringsinnspill – utvidelser av opprinnelig planområde
NOTA-plp-019

1 Innledning og formål

1.1 Bakgrunn

I forbindelse med reguleringsplanarbeidet har det som følge av utredningsarbeid, løsningsutvikling og prosjektering vært behov for utvidelse av opprinnelig varslet planområde en rekke steder langs strekningen.

I alt har det blitt varslet om utvidelser av planområdet tre ganger i forbindelse med reguleringsplanarbeidet. Dette notatet sammenstiller og svarer ut innkomne merknader.

Merknadene til hver av varslene, samt varslingbrev følger som vedlegg.

2 Utvidelser oktober/november

Behovet for utvidelsene har kommet som et resultat av videre detaljering av prosjektet. Varslet gjelder utvidelser fem steder i tilknytning til planområdet. Varslet omfatter totalt 22 områder i tilknytning til det opprinnelige planområdet. Utvidelsen sikrer arealer til erosjonssikring, anleggsgjennomføring og nydyrking. Varslet ble sendt ut den 27.10.2020 med tre ukers høringsfrist.

Det kom inn 5 uttalelser til varslet.

Nr	Avsender	Oppsummering	Forslagsstillers kommentarer
Statlige myndigheter			
1.	Innlandet Fylkeskommune (IFK) 17.11.2020	IFK har kun avklart et 20 meter bredt belte på oversiden av fylkesvegen langs Vingromlandet, og at varselgrensa fra oppstartvarslet her på ingen måte er avklart i henhold til undersøkelsesplikten etter kulturminnelovens § 9. IFK vil i den anledning minne om at de må ta utgangspunkt i ytre plangrense i forhold til avklaring etter kml §9. Med andre ord gjelder dette også midlertidige anleggsbelter, støysoner og vanlig LNF-områder dersom disse skal reguleres i planen.	Prosjektet er klar over at det stedvis er behov for arkeologiske tilleggsregisteringer. Det er løpende dialog med IFK for å avklare omfang av disse. Prosjektet stiller med gravekapasitet. Arkeologiske tilleggsregisteringer er bestilt og pågår utover våren 2021.

E6 Roterud - Storhove

Sammenstilling av høringsinnspill – utvidelser av opprinnelig planområde

NOTA-plp-019

		<p>IFK spør om foreslått planutvidelse for fremtidig kirkegårdsutvidelse ved Vingrom kirke er reel og minner om at denne utvidelsen vil kreve nye arkeologiske sjakteundersøkelser. IFK ønsker videre dialog med hensyn å fastsette endelig behov for tilleggsregistreringer.</p>	<p>Kirkegårdsutvidelsen er tatt ut av planen etter innspill fra grunneier.</p>
2.	<p>Statsforvalteren i innlandet 24.11.2020</p>	<p>Vassdrag/Strandsone Statsforvalteren forutsetter at arealene i strandsona/ langs vassdrag reguleres til friluftsområde med allmenn tilgjengelighet. Ifølge vannressursloven § 11 skal det opprettholdes et naturlig vegetasjonsbelte langs vassdrag som motvirker erosjon og avrenning og gir levested for dyr og planter. I plankartet bør det avsettes et tilstrekkelig bredt grøntbelte langs vassdraget og gis bestemmelser om bevaring av kantvegetasjon. Det bør settes konkrete minstekrav til bredde og høyde på kantvegetasjonen, jf. pbl. § 12-7 nr 9. For å unngå uheldige effekter på vassdragsmiljøet bør det stilles krav til bygge- og anleggstiltak gjennom utfyllende bestemmelser. Det går bekker gjennom planområdet. Statsforvalteren anbefaler at disse beholdes åpen som natur- og landskapselement. Ifølge vannressursloven § 11 skal det opprettholdes et naturlig vegetasjonsbelte langs vassdrag som motvirker erosjon og avrenning og gir levested for dyr og planter. I plankartet bør det avsettes et tilstrekkelig bredt grøntbelte langs vassdraget og gis bestemmelser om bevaring av kantvegetasjon. Det bør settes konkrete minstekrav til bredde og høyde på kantvegetasjonen, jf. pbl. § 12-7 nr. 9. Vannlevende organismers vandringsmuligheter bør opprettholdes og det bør velges bruer fremfor kulverter.</p>	<p>Planforslaget ivaretar innspill knyttet til vassdrag og kantsone gjennom plankart, reguleringsbestemmelser, YM-plan og estetisk oppfølgingsplan.</p>

E6 Roterud - Storhove

Sammenstilling av høringsinnspill – utvidelser av opprinnelig planområde

NOTA-plp-019

		<p>Miljøkvalitet Vannforskriftens miljømål skal legges til grunn for aktivitet i kommunene og alle planer bør redegjøre for påvirkning av vannmiljøkvaliteten.</p> <p>Landbrukshensyn - jordvern Statsforvalteren vil peke på at både for omdisponering til midlertidige og permanente tiltak må det vurderes alternativer som ikke medfører tiltak på dyrka jord dersom det er mulig. Statsforvalteren mener at hvert enkelt tiltak må beskrives og det må lages arealoppgave som gjør at det er mulig å vurdere enkeltelementer for seg blant annet i forhold til jordvernensyn.</p>	<p>Reguleringsplanen med vedlegg dokumenterer påvirkning av miljøtilstand i vannmiljø. Utslippstillatelse for anleggs- og driftsfase vil sette krav til grenseverdier.</p> <p>Prosjektet har jobbet intensivt for å redusere beslag av dyret mark til et minimum og det er lagt ned mye arbeid i å identifisere arealer for nydyrking. Beslag av jordbruksarealer og plan for matjord vil dokumenteres i planforslaget.</p>
3.	Direktoratet for mineralforvaltning (Dirmin) 19.11.2020	<p>Ingen av de foreslåtte utvidelsene ser ut til å påvirke nye mineralske forekomstområder som ikke tidligere er omfattet av planforslaget. Men flere utvidelser legger opp til en høyere grad av påvirkning og beslag av registrerte forekomstområder. De berørte forekomstområdene er vurdert til å ha lokal betydning. Dirmin har konkrete innspill til varslingsområde 1, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 15, 18 og 20.</p> <p>Dirmin forutsetter at det utredes hvilken grad foreslåtte tiltak vil påvirke drift innenfor områder der det er gitt konsesjon for uttak og hva som kan gjøres for å begrense negative effekter. Det er også et ønske om at forekomster som påvirkes nyttiggjøres der det er mulig. Dirmin minner samtidig om at det bør unngås å deponere masser av god kvalitet.</p>	<p>Planforslagets påvirkning på mineralressursene dokumenteres i KU-naturressurser. Samhandlingsgruppen har hatt løpende dialog med grunneiere underveis i planprosessen og det tilstrebes å påføre minst mulig ulempe for disse i anleggsfase. Massehåndteringsplan og anleggsgjennomføringsplan utarbeides også som grunnlag for regulering og redegjør for bruk og transport av masser i prosjektet.</p>
4.	Bane Nor 16.11.2020	Hadde ingen kommentarer til utvidelsene.	
Grunneiere, naboer, gjenboere og hjemmelshavere			

E6 Roterud - Storhove

Sammenstilling av høringsinnspill – utvidelser av opprinnelig planområde

NOTA-plp-019

5.	Kristoffer Borud 31.10.2020	Borud er kritisk til en utvidelse til fremtidig kirkegård på hans eiendom og ønsker at dette tas ut igjen av planen.	Innspillet ble etterfulgt. Det innlemmes ikke arealer til utvidelse av kirkegård i reguleringsplanen.
----	--------------------------------	--	---

3 Utvidelse av planområde for uttrekk til Lågen på Storhove

Behovet for utvidelsene har kommet som et resultat av videre detaljering av prosjektet. Varslet omfattet to alternative arealer for etablering av uttrekk (overvannsledning) fra kryss på Storhove til Lågen. Varslet ble sendt ut den 14.01.2020 med tre ukers høringsfrist. Det kom inn 7 innspill til varslet.

Nr	Avsender	Dato	Oppsummering	Forslagsstillers kommentarer
Statlige myndigheter				
1.	Innlandet Fylkeskommune (IFK)	09.02.2021	Kulturminner IFK minner om at det begge alternativer vil berøre kjente krigsminner. Særlig alternativ vil i tillegg en automatisk fredet kullgrop. IFK mener det ser ut som at sørlig alternativ vil innebære et større inngrep i kulturminneområdet og at det derfor vil kunne berøre flere krigsminner enn nordlig alternativ. Friluftsliv Begge alternativene berører svært viktige friluftsområder og IFK påpeker at spesielt stiforbindelsen nordover er viktig. IFK ber om at forbindelsen forbi Gausdal landhandleri sikres i planen og at det sikres tilstrekkelig grøntkorridor som sikrer turopplevelsen i området.	Med bakgrunn i innkomne innspill har prosjektet valgt å gå videre med nordlig trasé. Inngrep i kullgrop unngås derfor. Området langs Lågen reguleres til LNF i tråd med kommuneplanen. Det vil tilstrebes å holde turveiforbindelsene i området på Hovemoen åpne gjennom anleggsperioden, men noen omlegginger og restriksjoner på ferdsel vil

E6 Roterud - Storhove

Sammenstilling av høringsinnspill – utvidelser av opprinnelig planområde

NOTA-plp-019

			IFK mener samlet sett nordlige alternativ fremstår som det beste.	kunne forekomme av sikkerhetsmessige hensyn.
2.	Statsforvalteren i innlandet (SF)	10.02.2021	<p>SF viser til tidligere uttalelser i saken, men påpeker samtidig at planlagt uttrekk område for planlagt uttrekk berører kartlagt grunnvannsakvifer. SF forutsetter at hensynet til grunnvannsakviferen omtales i planen.</p> <p>Lågendeltaet naturreservat SF påpeker at tiltaket vil kunne berøre Lågendeltaet naturreservat og må forholde seg til det.</p> <p>Friluftsliv SF bemerker at det går en mye brukt sti langs Lågen og at bruken av denne må opprettholdes i anleggsfase og senere.</p> <p>Forurenset grunn SF påpeker at nordlig alternativ kommer i berøring med pistolskytebanen og at denne er vist med hensynssone for grunnforurensing i</p>	<p>Påvirkning og hensyn til grunnvannsressursene i området dokumenteres gjennom egen konsekvensutredning. Kommuneplanens bestemmelser som sikrer hensynet til ressursen, er videreført i foreslåtte reguleringsbestemmelser.</p> <p>Forholdet til naturreservatet behandles i KU og vil være tema når det skal søkes dispensasjon for tiltak i reservatet.</p> <p>Det vil tilstrebes å holde turveiforbindelsene i området på Hovemoen åpne gjennom anleggsperioden, men noen omlegginger og restriksjoner på ferdsel vil kunne forekomme av sikkerhetsmessige hensyn.</p> <p>Prosjektet har besluttet å gå videre med nordlig alternativ og dette er ikke i konflikt med hensynssone for forurenset grunn. SF sitt</p>

E6 Roterud - Storhove

Sammenstilling av høringsinnspill – utvidelser av opprinnelig planområde

NOTA-plp-019

			kommuneplanen. Videre har kommuneplanen bestemmelser mht hvordan denne skal følges opp. SF forutsetter at dette ivaretas gjennom planarbeidet.	innspill knyttet til temaet gjelder særlig alternativ.
4.	NVE	22.01.2021	NVE kommer med sine generelle innspill til varslet.	Tas til etterretning
5.	Statens vegvesen (SVV)	09.02.2021	SVV har ikke kommentarer til planarbeidet	Tas til etterretning
6.	Mattilsynet	09.02.2021	Mattilsynet påpeker at kommunen som vannverkseier gir innspill til forslaget. Tiltakshaver må sammen med Lillehammer kommune sikre at utslippet fra rensebassenget, ved nytt kryss E6 Storhove, ikke utgjør en risiko for produksjon av tilstrekkelige mengder helsemessig trygt drikkevann som er klart og uten fremtredende lukt, smak og farge. Mattilsynet minner om at det er forbudt å forurense drikkevann og at kommunen i samarbeid med vannverkseieren skal vurdere behovet for restriksjoner for å beskytte råvannskilder og vanntilsigsområder.	Lillehammer kommune er varslet om forslaget, men har ikke kommet med formell uttalelse. Rensesystemer vil prosjekteres slik at det ikke er fare for forurensing av grunnvannskildene i området.
Grunneiere, naboer, gjenboere og hjemmelshavere				
7.	Gausdal landhandleri Aage Melbø	21.01.2021	Melbø påpeker at røret vil krysse fremtidig næringsareal og har følgende spørsmål til tiltaket: <ul style="list-style-type: none"> • Vil det være mulig for fremtidig næringsareal å koble seg på det samme utløpet for overvann? • Det er beskrevet at det går under bakken. Gjelder det dagens 'bakke' eller etter at næringsarealet er tatt i bruk på ett nivå nær 150 moh? 	Fremtidig næringsareal kan ikke kobles direkte på overvannsledning fra vei. Tilrettelegging for etablering av overvannsrør i samme grøft kan vurderes i den videre planleggingen. Tiltaket er planlagt med utgangspunkt i fremtidig uttaksnivå for grusressursen. Dvs. at grøften vil tilpasses nivå for fremtidige næringsarealer.

E6 Roterud - Storhove

Sammenstilling av høringsinnspill – utvidelser av opprinnelig planområde

NOTA-plp-019

			<ul style="list-style-type: none">Vil røret sette begrensninger for bruk av næringsareal, ved for eksempel forbud mot bygg og tekniske installasjoner?	Eventuelle begrensninger vil avklares som del av den videre planleggingen av tiltaket.
--	--	--	--	--

4 Utvidelse av planområde på Storhove, Nordre Trosset, Jørstadmogvegen, Hovslivegen og for utfylling i Mjøsa

Behovet for utvidelsene har kommet som et resultat av videre detaljering av prosjektet. Varslet gjelder utvidelser fem steder i tilknytning til planområdet. Henholdsvis på Storhove, ved Nordre Trosset, i tilknytning til Jørstadmogvegen, i tilknytning til Bulingsbekken oppstrøms Hovslivegen og et område i Mjøsa nord for Strandengen camping. Varslet ble sendt ut den 25.02.2021. Høringsfrist var satt til 22.03.2021.

Nr	Avsender	Dato	Oppsummering	Forslagsstillers kommentarer
Statlige myndigheter				
1.	Innlandet Fylkeskommune	22.03.2021	IFK viser til sine tidligere uttalelser til saken. IFK ber om at det utvidete arealet gjøres tilgjengelig og klargjøres for overflatebefaring og i form av maskinell sjakting i dyrka mark dersom de ser behov for å gjennomføre dette i forbindelse med de varslede kulturminneregistreringene.	Tas til etterretning samarbeid med IFK vedrørende registreringer er i prosess.
2.	Statsforvalteren	12.04.2021	Statsforvalteren viser til tidligere uttalelser i saken og kommer i tillegg med følgende innspill til de konkrete utvidelsene:	

E6 Roterud - Storhove

Sammenstilling av høringsinnspill – utvidelser av opprinnelig planområde

NOTA-plp-019

		<p>Vassdrag Statsforvalteren påpeker at det er et nasjonalt mål å bevare strandsona som natur- og friluftsområde tilgjengelig for alle, og sikre vassdragslandskap og vassdragsbelter. Statsforvalter anbefaler at bekken som omfattes av endringen holdes åpen. De viser videre til vannressurslovens krav til bevaring av kantsoner/vegetasjonsbelte langs vassdrag og at dette skal sikres i kart- og bestemmelser. Statsforvalter påpeker at det må legges vekt på å opprettholde vannlevende organismers vandringsmuligheter der veien krysser bekker. Bru istedenfor kulvert, tilstrekkelig lysåpning mv. blir nevnt som tiltak for å ivareta dette.</p> <p>Dyrka mark Statsforvalter påpeker at en av utvidelsene kan ha konsekvenser for beslag av dyrket mark og ber om at det tilstrebes å redusere beslaget så mye som mulig. Videre at det legges til rette for at området som blir delt opp av anleggsvei får tilgjengelighet i hele anleggsfasen.</p> <p>Naturmangfold Statsforvalteren gjør oppmerksom på at naturmangfoldlovens prinsipper i §§ 8-12 skal legges til grunn som retningslinjer ved offentlig beslutningstaking, og at vurderingen skal framgå av beslutningen.</p>	<p>Det er ikke planlagt tiltak utover eventuell opprydning/erosjonssikring i den delen av Bulungbekken som omfattes av endringen og bekken vil ligge åpen oppstrøms Hovslivegen. Nedstrøms Hovslivegen vil bekken måtte legges i rør ned mot Øyresvika. Kantsoner reguleres i kart og bestemmelser og krav ivaretas også gjennom juridisk bindende ytre-miljøplan.</p> <p>Prosjektet jobber kontinuerlig med å begrense beslag av dyrka mark. Dyrka mark som berøres midlertidig i anleggsfasen skal tilbakeføres. I området på Trosset tilrettelegges dessuten for nydyrking på et større område.</p> <p>Naturmangfoldlovens prinsipper følges opp gjennom reguleringsplanen og konkret i planbeskrivelsen. Det vil søkes dispensasjon iht. naturmangfoldlovens krav for de tiltak som planlegges innenfor naturreservatet.</p>
--	--	--	--

E6 Roterud - Storhove

Sammenstilling av høringsinnspill – utvidelser av opprinnelig planområde

NOTA-plp-019

			Den ene utvidelsen ligger innenfor Lågendeltaet naturreservat. Arbeid i dette området må avklares etter naturmangfoldloven. Statsforvalteren er forvaltningsmyndighet for reservatet.	
3.	Statens vegvesen	22.03.2021	SVV har innspill knyttet til Jørstadmogevgen og ber om at det konsekvenser av anleggstrafikk på lokalveinettet synliggjøres i reguleringsplanen og at det settes krav til nødvendige tiltak for å sikre trafiksikkerhet i anleggsperioden.	Anleggsgjennomføringsplan vil følge planforslaget og vil beskrive foreslåtte løsninger for massetransport mv. Prosjektet vil jobbe videre med å finne gode trafiksikre løsninger knyttet til massetransport i Jørstadmogevgen.
4.	Direktoratet for mineralforvaltning (DMF)	19.03.2021	Utvidelsene berører ikke direkte DMFs ansvarsområde, men forutsetter at driver på Hovemoen hensyntas i det videre arbeidet. De viser videre til tidligere høringsuttalelser.	Tas til etterretning.
5.	NVE	25.02.2021	NVE kommer kun med generelle innspill til varslet	Tema knyttet til NVEs ansvarsområde er ivaretatt i reguleringsplan med vedlegg. NVE vil som sentral høringspart få alle relevante plandokumenter tilsendt ifm. offentlig ettersyn.
Grunneiere, naboer, gjenboere og hjemmelshavere				
6.	Inger-Helen Finstuen og Helge Haugan på vegne av beboere i Jørstadmogevgen 171, 174, 178,	25.02.2021	Varslet Finstuen og Haugan vurderer varslet å være mangelfullt og mener alle beboere i Jørstadmogevgen og burde fått varslet.	Varslet gjaldt kun utvidelsen knyttet til utbedring av krysset. Øvrig deler av anleggsområdet lå allerede inne i foreliggende planavgrensning som har blitt varslet tidligere. Tiltakshaver mener varslet er dekkende for den konkrete endringen.

E6 Roterud - Storhove

Sammenstilling av høringsinnspill – utvidelser av opprinnelig planområde

NOTA-plp-019

<p>181, 189, 194, 197, 201/207, 209, 211, 215, 223, 229, 243.</p>	<p>Trafikksikkerhet Det påpekes at Jørstadmavegen er smal, uten tilrettelegging for gående og syklende. De opplever at trafikksikkerheten ikke er ivaretatt slik situasjonen er i dag og er bekymret for anleggstrafikk gjennom boligområdet. Det bemerkes at nr. 211 har parkeringsplass innenfor varslet planområde og at beboerne der ikke har andre steder å parkere. Det påpekes videre at mange av beboerne i Jørstadmavegen har bratte nedkjøringer til sine eiendommer og at de ofte må parkere i fylkesveien når det er bratt om vinteren. Dette bidrar til å gjøre veien smalere og mindre trafikksikker om vinteren.</p> <p>Støy og støv Partene synes det er uheldig at det skal etableres knuseverk og kjøres massetransport i nærhet til boligområdene og fraråder dette.</p> <p>Utglidning og grunnforhold Det informeres om at det har vært utglidning av jordmasser langs Tråsethstranda de siste årene</p>	<p>Prosjektet takker for informasjonen og vil ta med innspillene inn i den videre planleggingen.</p> <p>Prosjektet jobber for å finne løsninger som begrenser massetransport gjennom boligområdet langs Jørstadmavegen. Behov for tiltak på fylkesveien vil vurderes videre i forbindelse med planlegging av anleggsgjennomføring.</p> <p>Støy og støv vurderes i egne temarapporter som følger reguleringsplanen. Det er satt begrensninger mht. anleggsstøy gjennom reguleringsbestemmelsene og ytre miljøplan angir tiltak for å begrense støv og luftforurensing. Det vil settes opp målere som sikrer at støy og støvutbredelsen ikke overstiger krav satt i gjeldende regelverk.</p>
---	---	--

E6 Roterud - Storhove

Sammenstilling av høringsinnspill – utvidelser av opprinnelig planområde

NOTA-plp-019

			og vei skråningen langs flere av boligene flytter seg fra år til år. Med bakgrunn i dette er de bekymret for eventuelle konsekvenser av tung anleggstrafikk og ønsker at dette utredes.	Informasjonen tas til orientering. Behov for eventuelle tiltak for å hindre utglidning vil vurderes i den videre planleggingen.
6.	Ragne Stauri og Kjell Magne Robakk	25.02.2021	Trafikksikkerhet Stauri og Robakk er bekymret for trafikksikkerheten i en situasjon med anleggstrafikk gjennom boligfeltet. De påpeker at Jørstadmovegen er en smal boligvei uten tilrettelegging for gående og syklende, at den er skolevei, brukes til ruller trening og sykkel trening og at gående og syklende må dele veien med kjørende. Det påpekes dessuten at det vinterstid er utfordringer med store snøskavler og parkering langs veien. De ber om at anleggstrafikken føres på anleggsvei ved Trosset gård så langt mulig og at prosjektet går i dialog med Lillehammer kommune og Innlandet fylkeskommune for etablering av gang- og sykkelvei dersom anleggstrafikken ikke kan føres utenom boligfeltet. Støy og støv Stauri og Robakk er bekymret for at mengden støy og støv fra nærliggende knuseverk vil være til sjenanse for boligfeltet og ber om at det gjøres tiltak for å begrense disse ulempene.	Massetransport fra tunnel til knuseverk vil kjøre på anleggsvei og vil ikke berøre fylkesveien, men transport av stein fra knuseverk og ut i anlegget vil måtte gå ut på fylkesveien. Tomme biler på vei tilbake til anleggsområdet vil kunne kjøre på Jørstadmovegen. Prosjektet vil se nærmere på mulighetene for å redusere ulempene for beboere langs Jørstadmovegen. Støy og støv vurderes i egne temarapporter som følger reguleringsplanen. Det er satt begrensninger mht. anleggsstøy gjennom reguleringsbestemmelsene og ytre miljøplan angir tiltak for å begrense støv og luftforurensing. Målere vil settes opp for å

E6 Roterud - Storhove

Sammenstilling av høringsinnspill – utvidelser av opprinnelig planområde

NOTA-plp-019

				kontrollere at gjeldende retningslinjer overholdes.
--	--	--	--	---

5 Vedlegg

- Høringsuttalelser og varslingsmateriale alle utvidelser